

مجسمه‌ها چگونه می‌گریند

داستان‌های کوتاه چک

گزیدهٔ بیرژی‌هایک

افتخار نبوی نژاد



www.ketab.ir



فرهنگ جاوید

سندوق ب ۱۴۱۵۵۵۲۳۱ | تلفن: ۰۲۱۶۶۹۰۶۰۳۱ www.farhangejavid.com

@farhangejavidpub @farhangejavidpub @farhangejavid

Dušan Kužel, Jaroslava Blažková, Jaroslava Blažková, Bohumil Hrabal, Ivan Vyskočil, Josef Škvorecký, Vladimír Vondra, Peter Baláž, Au Fil de la Prose, Orbis, Prague, 1965.

مجسمه‌ها چگونه می‌گریند: داستان‌های کوتاه چک

گزیدهٔ بی‌زری هاپک ترجمهٔ فتخار نبوی نژاد ویراستهٔ علیرضا جاوید

مجموعهٔ ادبیات نشر فرهنگ جاوید

مدیر هنری: محمد باقر جاوید راج اثنیفورم و صفحه‌آرا: احمد جاوید

چاپ اول: ۱۳۹۹

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۴۰۰ تومان

© کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات فرهنگ جاوید محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن چه جزئی چه کلی (چاپ، فتوکپی، صوتی، تصویری و انتشار الکترونیکی) بدون اجازهٔ مکتوب ناشر ممنوع است.

Hajek, Jiří, 1913-1993.

هاپک، بی‌زری، ۱۹۱۳-۱۹۹۳.

مجسمه‌ها چگونه می‌گریند، گزیدهٔ بی‌زری هاپک، ترجمهٔ فتخار نبوی نژاد.

تهران: فرهنگ جاوید، ۱۳۹۹.

۱۶۰ ص. (مجموعهٔ ادبیات)

ISBN: 978-600-8209-86-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۰۹-۸۶-۷

Au Fil de la Prose

عنوان اصلی

داستان‌های کوتاه چک، قرن ۲۰، نبوی نژاد، فتخار، ۱۳۳۵ - مترجم

۵۷-۳۱۱۳ - ۸۴۳/۹۱۴-۸

PZ1۲۷۴ ۱۳۹۸

فهرست



مقدمه، بیرژی هایک

۹

شرح احسان نویسندگان، اروین هرچ

۵

آن که دوستت خواهد داشت، کسی یگراست، دوشان کوژل

۲۳

گالری کوچکی برادرته تغاری، یار دلازمه، مشکوفا

۳۳

کمی هوای تازه، بوهمیل هرابال

۶۹

شوخی بیجا، ایوان ویسکوچیل

۸۹

داستان من و پدر و لخرجم، یوزف اشکوورتسکی

۹۹

مجسمه‌ها چگونه می‌گریند، ولادیمیر وُندرا

۱۲۵

آدم‌ها و مورچه‌ها، پتر بالگا

۱۵۱

www.ketab.ir

مقدمه



ییرژی هایک^{*}

موسیقی چکسلواکی^۱ در دربار در عرصه فرهنگی دنیا موسیقی‌ای پُر از احساس و معنی محسوب می‌شده است. "موج نو"ی سینمای چکسلواکی نیز در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است. پیش از این، کسی از تئاتر چکسلواکی و کم‌تر از آن شاید، از هنرهای تجسمی آن چندان شناختی نداشت. واقعیت اینست که تنها بخش‌هایی از غنای واقعی این دو مورد اخیر در مقطع کنونی ادبیات غرب راه یافته است، حال آن‌که سهم ادبیات از این نفوذ ناچیز بوده است. بسیاری به ندرت پیش می‌آید که این‌جا و آن‌جا، برحسب تصادف، و هایداسی که آب یا اثری از این و آن نویسنده معاصر منتشر شود و واکنش منتقدی را برانگیزد. با این وصف، از هنگامی که تحریریه مجله ادبی پلامن^۲، چاپ پراگ، به

* Jiří Hájek (۱۹۱۳-۱۹۹۳): سیاستمدار و دیپلمات چک.

۱. اشاره این مقاله به ادبیات و فرهنگ کشور واحدی به نام چکسلواکی است که بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی به دو کشور مستقل چک و اسلواک تقسیم شده است.
۲. نام پانویشت‌ها از مترجم است.

طرح پرسش‌هایی از شخصیت‌های مختلف ادبی دنیای غرب در خصوص شناخت آن‌ها از ادبیات چکسلواکی پرداخت زمان چندانی نمی‌گذرد. پاسخ‌های آن‌ها غالباً به دو یا سه نام محدود می‌شد، که اشاره‌ای بود به یاروسلاف هاشک^۱، پدر ماجراجویی‌های اشوپیک، سرباز شجاع^۲، و کارل چاپک^۳. تنی چند، نه کاملاً به حق و نه کاملاً به ناحق نام نویسندگان آلمانی‌زبان، فرانتس کافکا^۴، زاده پراگ را به آن اسامی اضافه کردند. گرچه نام کافکا که زبان و ادبیات چک را می‌شناخت به شکل تنگ‌نگی به زندگی چک گره خورده است، با این حال او نویسنده‌ای آلمانی‌زبان مانده است.

ما از دوران ساخت "تنگ سرد" گذر کرده‌ایم و، احتمالاً، همچنان عدهٔ خیلی کمی در غرب به این باورند که آن‌سوی "پرده آهنین" چیزی جز زوال فرهنگ نیست. اگر بخواهیم از منظر ایدئولوژیکی به فرهنگ و ادبیات چک بررسی بنماییم، تأثیر سکرآور آن در جهان فرهنگی غرب به عینه ملموس است. اما به لحاظ تکنولوژی و دانش، همچنان از قافلهٔ علم عقب است. امروزه ما در مورد آنچه در عرصهٔ فرهنگی لهستان، مجارستان و اتحاد جماهیر شوروی رخ می‌دهد اطلاعات بیش‌تری داریم. در مقابل، آنچه در ادبیات چکسلواکی شاهدیم، مسلماً با تحول ادبی این کشورها نقاط تماس متفاوتی دارد. مهم‌ترین وجه اشتراک را می‌توان در واکنش ادبیات کشوره‌های اروپای شرقی به کجروی‌های اجتماعی دانست که ناشی از غلبهٔ "کیش شخصیت" بود — امروزه، سوسیالیست‌ها تمایل بیش‌تری دارند که

۱. Jaroslav Hašek (۱۸۸۳-۱۹۲۳): نویسنده، طنزپرداز، هجو‌نامه‌نویس و روزنامه‌نگار چک

۲. *Les aventures du brave soldat Švejk*

۳. Karel Čapek (۱۸۹۰-۱۹۳۸): نمایش‌نامه‌نویس و داستان‌نویس چک

۴. Franz Kafka (۱۸۸۳-۱۹۲۴): نویسنده چک آلمانی‌زبان

راهکاری جدی برای آن بیابند، از این رو من آن را در یک کلام "کیش انسان معمولی" می‌نامم. ناگفته نماند که مناسبات پیچیده واقعیت انسانی و اجتماعی عصر مدرن، از ویژگی‌های خاص و برجسته ناحیه بوهم و موراوی است. یکی از این ویژگی‌ها سیطره ارزش‌های هنری شعر، در قیاس با نثر و، تا حدودی، خلق ادبیات نمایشی است. بدین ترتیب، شعر هرچه اصیل‌تر و ناب‌تر باشد، بیش‌تر با موانع روبرو شناختی مواجه است و چنانچه بخواهد برای مردم دیگر نقاط جهان فهم‌پذیر باشد، باید بر این موانع فائق آید. به همین دلیل است که آثار شاعران چک چون ویکسلاف نزال، فرانتیچک هالاس، ولادیمیر هولان، شاعران اسلواک نظیر لاکو نوامسکی، همچنان از زبان و دوزیۀ آثار ادبی جهان بهره‌ای ندارند، حال آن‌که به لحاظ مضمونی می‌توانستند با چنین جایگاهی دست یابند.

بنابراین، این شعر معاصر اسلواکی هیچ حرف قابل توجهی ندارد تا در غوغایی که ادبیات جهانی قرن بیستم به پا کرده بر زبان راند، مورد تأیید من نیست. با توجه به این مسئله، ترجیح می‌دهم وسوسه توضیح دادن ویژگی کلی نثر را از خود دور کنم، چراکه بیم آن دارم به نوشته ساده‌ای در مورد آینده و آثار و اسامی بدل شود. مجموعه داستان‌های عرضه شده در این کتاب کم‌حجم، به خوانندگانی که تا این لحظه از پهنه فرهنگی ادبیات بی‌اطلاع هستند، به هیچ عنوان نمی‌تواند نمونه کاملی از گرایش نثری چکسلواکی باشد تا بتوان از آن‌ها تحلیل و نقد اخلاقی و فلسفی مرتبط

۱. Vítězslav Nezval (۱۹۰۰-۱۹۵۸): شاعر چک و یکی از بنیان‌گذاران فراواقع‌گرایی چک

۲. František Halas (۱۹۰۱-۱۹۴۹): شاعر اشعار عنایی، جستارنویس و مترجم چک.

۳. Vladimír Holan (۱۹۰۵-۱۹۸۰): شاعر چک

۴. Iaco Novomesky (۱۹۰۴-۱۹۷۶): شاعر کمونیست اسلواکی

با تغییر شکل‌های اجتماعی عصر اخیر بیرون کشید - گرایش‌هایی که یکی از چهره‌های مهم آن لدیسلاو مناچکو^۱، نویسنده گزارش‌های دیررس^۲ است. با بهره‌گیری از مفاهیمی که برای خواننده غربی ملموس است می‌توان گرایش‌های مهم دیگر نثر چکسلواکی را (نزدیک به آثار) اگزیستانسیالیست‌ها^۳ و آنچه با نثر و درام اخیر، یعنی طنز سیاه مرتبط است، توصیف نمود. با این حال، تمام این مفاهیم در یک مضمون مشترک اجتماعی متفاوت، معنای دیگری به خود می‌گیرند به طریقی کلی، نثر چکسلواکی، پرسش‌های اصلی موجودیت انسانی از مضمون اجتماعی جدا نبوده و بیرون از آن نیز مدنظر نبوده است. لحن کلی نثر و تناد پوچ^۴ چک، نخطی کردن از پوچ‌گرایی شرطی شده‌ای را هدف می‌گیرد که با تغییر روایت انسانی پدیدآمده، آن هم در عصری که شرایط اجتماعی دگرگونه‌های تازه‌ای پدید آورده است.

با همه این حرف‌ها، باور به این امر نیاز به این مجموعه داستان منتخب این است که هیچ‌چیزی را برجسته نکند^۵ و درصدد خلق مجموعه‌ای از تصویر خاص نباشد. داستان‌های این مجموعه بر نثر نویسندگان جوان یا آنچه جلوه‌های جذاب و شیرین برای خواننده معنی می‌دهد، استوار است. از دیدگاه من، راه‌آورد این دیدگاه وحدت بخشی است که از تمام ملاحظات درون‌مایه‌ای با ملاحظات مرتبط با مکاتب مختلف هنری بسیار بهتر عمل می‌کند. من در تمام یک منتقد، این حق را به خود می‌دهم که برای مثال مخالفتم را با این مسئله ابراز کنم که داستان‌های کوتاه یوزف اشکوورتسکی، معترف

۱ Ladislav Mňačko (۱۹۱۹-۱۹۹۴): نویسنده و روزنامه‌نگار اسلواک

۲ Ropporages tardifs

۳. ایزورد یا معناپاخته.

نثر نویسنده اش نیست، یا نثر نویسندگان جوان چک همچنان چیزی مشابه با طرح های متفاوت را به نمایش می گذارد. از سوی دیگر، از این که می بینم داستان کوتاه هرابال نه تنها به یکی از اصیل ترین و ناب ترین جلوه های نثر معاصر چک بدل شده است — نثری که با حکایت های یاروسلاف هاشک گره خورده است، مقصودم خودانگیختگی و مرزشکنی روایی آن است — بلکه در عین حال با مرزهای نثر نوکردنی آن را با نثر سوررئالیست ها در می آمیزد، خرسندم. بسا شادمان خواهم شد این ویژگی ممتاز که پُرشورترین اتفاق روز نثر چکسلواکی است، علاقه خواننده را برانگیزد و در نزدیک شدن آدم ها به هم سهم ولونا چیز داشته باشد؛ چیزی که شاید در واقعیت پیچیده و نامیردانی کنونی که به لحاظ سیاسی دو قطبی شده است، مهم ترین رسالت ادبیات به طور عام قلمداد شود.